

Fotografování kolejišť a diorámat je taková třešnička na dortu po dokončení jejich stavby. Alespoň já to tak vidím. Možná by se dalo říci, že je to i jeden z důvodů, proč stavím. Už v mých fotografických začátcích jsem měl potřebu modely fotit pokud možno tak, aby to co nejvíce připomínalo skutečnost. Někdy se to podařilo, jindy méně, občas vůbec. Časem jsem získával zkušenosti, učil se z chyb a fotografie se dařily lépe. Nemám pocit, že bych snad měl dost znalostí na rozdávání, ovšem nejednou mi byl položen dotaz, jak fotím, takže nakonec

došlo k sepsání tohoto článku. Rozhodně to nebude učebnice fotografie. Spíše se bude jednat o jakési popostrčení, souhrn několika tipů, rad a životních zkušeností pro ty, kteří s tím teprve začínají. Třeba jim tyto řádky pomohou vyvarovat se začátečnických omylů, kterými jsem si musel projít já. Záměrně se vyhýbám hlubokým odbornostem, ani já stále nemám ve všem naprosté jasno. Vyjádřím se zde v několika bodech, řazeny nejsou podle priority, ale podle toho, jak mi přišly na mysl. Odborníci nechtě odpustí, text je psán spíše lidovou řečí. Pro ilustraci k článku přikládám i fotografie z mých začátků, v nichž jsou snad všechny možné chyby, kterých je možno se dopustit (a možná ještě nějaké nemožné). V mnohých je i více chyb najednou.

Kompozice scény

To je myslím jedna z nejdůležitějších věcí. Aby fotka vypadala, musí být scéna na ní také koukatelně poskládána. Nejde jen o vyfocení vlaku v krajině nebo v nádraží. Jde hlavně o to, aby bylo umístění prvků na fotografii rozumně vyváжено. Spousta lidí fotí středovky. Zaměřovací rámeček je ve středu obrázku, tak jen zaostří a exponují. Není to vždy špatně, i středovky mohou být zajímavé, ale rozhodně ne vždy. Přitom je tak jednoduché zaostřit a poté posunout fotoaparát tak, aby lokomotiva byla řekněme ve třetině obrazu. Vlak pak může pokračovat dále do obrazu, a třeba i mimo něj. Nebo může být zbytek místa vyplněn něčím úplně jiným, např. stromem, domem, lidmi atd. Je to samozřejmě zjednodušeně řečeno. Je k tomu potřeba také cit, a ten se dá postupem času vypěstovat. Existuje též pojem zlatý řez. Ovšem není to dogma, netřeba jej aplikovat ve všech případech. Dále je nutno dbát na to, aby objekty ve scéně nebyly příliš těsně k okraji záběru a aby vzájemně nekolidovaly.

Je dobré, když na snímku nejsou žádné rušivé elementy v podobě rozostřeného stromu v popředí, i když někdy je to akceptovatelné (sám jsem pár takových pořídil), sloupu či keře přes lokomotivu apod., ovšem zde jsou také případy, kdy to působí přirozeně. Stejně tak může rušivě působit objekt za vlakem, přesněji řečeno vystupující z vlaku. Takové fotky mám rovněž. Člověk si to neuvědomí, nebo to v hledáčku nevidí, nebo to nepovažuje za problém. Časem se to však naučí hlídat, případně alespoň dodatečně retušovat.

Důležitý je i úhel pohledu. Model vypadá „co nejskutečněji“ nejčastěji při pohledu modelového človíčka. Tedy tak, jako byste stáli v kolejišti zmenšeni v měřítku a byli součástí dění v tomto modelovém světě, stáli na nástupišti nebo ještě lépe pod náspem a pozorovali vlak z podhledu. Prostě tak, jako bychom fotografovali skutečnou železnici. Bohužel se s fotoaparátem nedostanete do takové pozice, abyste měli ostré popředí a současně získali široký záběr zblízka. Je to dáno mechanickými rozměry a minimální vzdáleností, na kterou dokážete zaostřit. Takže všechny záběry budou nuceně působit spíše jako z dálky. To je jisté omezení a je potřeba na něj při kompozici myslet.

Další častou chybou je nedodržování svislíce. To lze pozorovat na spoustě fotek ve všemožných galeriích. Kácející se fotografie nevypadá dobře a hlavně ne reálně, s výjimkou případů, kdy se jedná o umělecký záměr.

Digitální fotoaparáty mají jednu nespornou výhodu. To, co nafotíte, hned vidíte. Nejste omezeni 36 políčky kinofilmu, nepovedené záběry smažete, nebo prostě jen fotíte dál a dál, co dovolí kapacita paměťové karty. Já jsem začínal se starou Praktikou, u té jsem si hodně rozmýšlel, co a jak vyfotím. Z mého dnešního pohledu jsou však tyto fotky prakticky nepoužitelné, ale jsou dobré alespoň jako vzpomínka.

Hloubka ostrosti, ISO, čas, světlo, expozice

To, že na fotografii je zachycen model, většinou prozradí malá hloubka ostrosti (dále jen HO). Já používám kompaktní fotoaparát Panasonic Lumix DMC-FZ18 a FZ150. Kompakty mají díky konstrukci větší HO než zrcadlovky (menší čip), ale ta ani tak není při pořizování makro fotek natolik velká, aby bylo ostré vše. HO ovlivňuje jednak

ohnisková vzdálenost (čím větší, tím menší HO), jednak clona (čím větší, tím větší HO), jednak vzdálenost objektu od aparátu (čím je zaměřovaný objekt dále, tím je větší HO). Mé přístroje cloní maximálně na f/8. Někdy to stačí, někdy ne. Záleží na ohnisku, na vzdálenosti a na úmyslu. Problémem při použití větší clony může být nad některými hodnotami jednak horší kresba (především tedy u zrcadlovek), jednak delší expoziční čas. Fotím-li doma, svítím umělým světlem (někdy přímo, někdy do stropu) a mnohdy činí čas i několik sekund. ISO (citlivost) nikdy nezvyšuji, stačí mi ten šum, který aparát produkuje při nejnižším možném ISO 100. Preferuji tedy delší čas. A ten vyžaduje naprostou nehybnost aparátu vůči scéně.

Takže ke slovu přichází stativ, s jehož pomocí jsem schopen pořídit i několik různě exponovaných nebo různě zaostřených, ovšem jinak identických snímků. A to je další možnost, jak zvýšit (tentokrát uměle) hloubku ostrosti. Většina kompaktních fotoaparátů umožňuje ruční přeastřování. Zrcadlovky nezmiňuji, tam je to jasné. Díky přeastřování mohou pořídit teoreticky nekonečný počet snímků, ovšem vždy se zaostřením na jiné místo. Tím získám celou ostrou scénu (v rámci možností přístroje/optiky), na každém snímku část. Existují aplikace, které dokáží z takto pořízených obrázků vybrat pouze ostré oblasti a ty následně slepit v jeden výsledný snímek, na němž je (v ideálním případě) vše ostré. Jednou z nich je CombineZP, což je bezplatný nástroj ke spojování ostrých částí fotografií. Druhým je placený Helicon Focus. Já takto fotím nejen běžné fotky do galerií, ale i do své evidence. Taková 555 ČSD nebo BR 01.5 DR je už pěkně dlouhá a pokud ji chci mít přes celou fotku (fotím z čeloboku), tak musím jít buď blíže s fotoaparátem, čímž se zmenší HO, nebo „přitelit“ (použít zoom), čímž zvětším ohniskovou vzdálenost a opět snížím HO. Takže přeastřuji a pak spojuji. Přeastřovat je nutno tak, aby se vždy pole ostrosti prolínala a nevznikla nám mezi záběry "hluchá místa", z nichž by následně software nebyl schopen do výsledného obrazu doplnit ostrou část. K focení do evidence se ještě vrátíme.

Co se týče expozice, zvykl jsem si používat vějíř, který umožňuje pořídit tři stejné, avšak různě exponované fotografie. První snímek je exponován dle aktuálního nastavení, druhý o nastavený rozdíl EV (exposure value – expoziční hodnota) tmavší a třetí naopak světlejší. Zpravidla si může uživatel nastavit rozdíl od +- 1/3 do +- 3 EV, záleží na fotoaparátu. Pak si stačí vybrat a zeditovat tu nejvhodněji exponovanou fotografii, případně použít všechny a pohrát si (selektivní zesvětlování, HDR). Obecně je lepší pořídit obrázek mírně podexponovaný než přeexponovaný. Přepalů (přeexponovaných míst) se už totiž za běžných okolností nezbavíte, ale zesvětlit tmavší fotku lze.

Noční fotografie

Pořizování nočních fotografií je v modelu také poněkud specifický obor. Modelové lampy mají zpravidla mnohem větší svítivost než reálné, samozřejmě myšleno v poměru ke zbytku kompozice. Znamená to, že na záběru vynikají a zbytek scény zanikne. Z tohoto důvodu nikdy nepořizuji noční snímky za úplné tmy s rozsvícenými staničními a pouličními lampami či vozidly. Vždy používám nějaký slabý nepřímý nebo rozptýlený zdroj světla, který scénu globálně nasvítí. Mohou to být například studeně bílé ledky umístěné nad kolejištěm, případně lampička rozsvícená ve druhé části místnosti a natočená na zeď. Nápadům se meze nekladou. Díky tomu není mezi zdroji světla v kolejišti a zbytkem scény tak velký kontrast a expozice je vyváženější. Nelze aplikovat univerzální návod, záleží na podmínkách, okolnostech a záměru. Je nutno vyzkoušet si to individuálně.

Doma, nebo venku?

Ve většině případů je ideální fotit modely venku na denním světle a s přirozeným pozadím. Odpadá tak mnohdy pracné montování pozadí do fotografie v editoru. Obzvláště ořez kolem stromů je „lahůdka“ (ovšem jednoduchá rada pro ty, kteří mají nějaký editor pracující s vrstvami: popředí, foceně proti jednobarevnému světlému pozadí, ztmavte až do černé a tuto „siluetu“ pak použijte jako masku pro ořez). Často u exteriérových záběrů nemusím ani nijak zásadně řešit vyvážení barev (občas ujede obloha, ale to se ladí celkem snadno) a tak nějak celkově dá editace snímku pořízeného venku méně práce. Na druhou stranu je příprava jeho pořízení složitější – je třeba vyndat část kolejiště (a nic neulomit), mít skládací campingový stůl, vybrat vhodná vozidla, řádně je zabalit a v neposlední řadě mít také dopravní prostředek, kterým se s tím celým nákladem dopravíte do divočiny. Takže

to vyžaduje i nějaké náklady v podobě investice do pohonných hmot. Navíc jste závislí na počasí, rozčilují vás mraky, mouchy nebo klíšťata. Ve větru je pak problém pořídít více stejných fotek, protože i Naturex na modelech listnáčů ve větru vlaje (další krok k vyšší věrnosti předloze).

V zimě sice neřeším výše uvedené živočichy ani listy, ale zase mi mrznou prsty a musím jít do obchodu koupit moučkový cukr. Na starších fotkách je kuchyňská sůl. Navíc hrozí riziko uvíznutí auta v závějích, což se mně osobně naštěstí zatím nestalo, neb jedu jen tam, kam se dostanu.

Jak vidno, obojí má své pro i proti. Zimních fotografií venku tolik nepořizuji, takže v tomto období fotím většinou doma při umělém světle, někdy použiji na pozadí zelené plátno a v editoru pak doplním pozadí z fotografie, nebo komponuji tak, že blízké pozadí tvoří samotná modelová krajina a nic víc mimo kolejiště není v záběru. Nedisponuji doma žádnou vlastní profesionální světelnou soupravou ani difuzéry (rozptylovači světla), prostě jen zapojím 300W halogenovou svítidlu a fotím. Někdy svítím přímo na scénu, jindy otočím lampu proti stropu. Kolejiště je pak nasvíceno rovnoměrně a navíc zmizí ostré stíny.

Se světlem souvisí i odlesky na modelech. Skutečné stroje jsou většinou lehce matné a bez výrazných odlesků. Majitelé patinovaných strojů to tady mají snazší. Když už se skutečné stroje lesknou, lesknou se jinak, ostřeji. Tomu se dá pomoci lokálním doostřením, ale přirozený mat je vždy lepší než nepřirozený lesk. Nepravděpodobné „plastové“ odlesky mohou znehodnotit, nebo alespoň degradovat sebelepší fotku. Ale mám dost modelů postrádajících patinu, takže ty odlesky občas objevíte i na mých fotkách. Patinování není jednoduchou záležitostí, každý se na to necítí, nebo prostě chce některé modely nechat v původním stavu. Zasviňte si lokomotivu za 6000 Kč, když si nejste jisti svými schopnostmi a následným výsledkem... V oboru modelářské fotografie tak asi pozorovatelům nezbude, než aby tu „plastovost“ tak nějak tolerovali.

Vyvážení bílé

Ne všechny aparáty mají rozumné možnosti pro vyvážení bílé. U některých nalezneme maximálně režim Slunce, Žárovka, Zářivka, Pod mrakem a Auto. U těch lepších se umí přístroj zkalibrovat sám při sejmutí bílé plochy při použitím světla. A lze pak ještě nastavení i dodatečně doladit. Určitě není od věci udělat několik pokusů na různá vyvážení bílé a poté z toho vybrat to nejpřirozenější. Samozřejmě lze v editoru správné podání barev dohnat, ale pokud si to můžete ulehčit a „srovnat“ to už při pořizování snímků, učiňte tak.

Kompakt, nebo zrcadlovka?

Toto již bylo částečně zmíněno. Kompakty mají větší HO, ale zároveň menší rozměry, takže se s nimi fotograf lépe narve mezi dva stromy nebo domy na kolejišti. Kdybych používal zrcadlovku, některé z mých fotek by ani nemohly vzniknout, protože by se mi nevešla do kolejiště. Prostě obecně jsou asi kompakty pro focení modelů vhodnější. Pomineme-li tyto dva uvedené klady, nemá kompakt již žádnou další výhodu vůči zrcadlovce (vlastně ještě nižší cenu). Spíše naopak. Ruční přeostrňování na něm bývá (samozřejmě ne vždy) složitější, omezenější (na starších modelech) – můj přístroj FZ18 má pouze jedenáct ostřících bodů ve třech řadách (3 + 5 + 3 body), což občas bývá nedostatečné a musím si pomáhat třebaš laťkou, kterou posouvám a ostřím stále na ni beze změny polohy ostřícího bodu. FZ150 už je na tom mnohem lépe, ten však nemám k dispozici vždy.

Kvalita výstupu je také jedním z kritérií, kde zrcadlovky vedou. Osobně mám v kompaktech zkušenost hlavně s Lumixem, a tam to není žádná sláva. Proto se mu asi říká Šumix. Nabízí se focení do RAWu, s jeho editací však zatím nemám zkušenosti. Navíc by to v mém případě asi nepomohlo, protože šum není výsledkem komprese obrázku, ale vlastností snímače.

Produktová fotografie alias „katalogovka“

Toto téma jsem již nakousnul. Každý ze svých modelů si fotím pro evidenci. Samozřejmě chci mít fotky pokud možno co nejhezčí, neřku-li profesionální. Fotím buď ve vlastnoručně vyrobeném fotoboxu pod obyčejnou stolní lampičkou (což moc profesionální není), nebo nověji v zapůjčovaném fotostanu nasvíceném solidními

fotografickými lampami s difuzéry. Barevná teplota použitých žárovek odpovídá dennímu světlu, tedy 5500 Kelvinů (bílá). Barvy fotografovaných objektů tak prakticky nejsou zkreslené a odpovídají více realitě.

Není-li k dispozici fotostan, fotím pouze s pomocí dvou fotolamp, na nichž je difuzér. V případě potřeby jej mohu sundat, drží na suchém zipu. Nasvícení modelu à la katalog probíhá poněkud jinak. Zjednodušeně řečeno: Lampami svítím na model z takového úhlu, aby se světlo od modelu odráželo do objektivu. Tím, že fotím z „čeloboku“, používám dvě lampy. Je to ideální řešení např. při focení černých parních lokomotiv. Jedna lampa nasvěcuje bok, druhá čelo. Více napoví schéma. Doporučuji vyzkoušet. S trochou šikovnosti to jde i s obyčejnými kancelářskými lampičkami překrytými třeba pauzákem. Z katalogu např. firmy Tillig je zřejmé, že byl použit podobný princip nasvícení. Lze upozorovat dokonce i „zastřená“ okna osobních vozů, v nichž je odraz lampy. Já se tomuto jevu snažím vyhnout, ne vždy se to však daří. Odraz by mohl eliminovat polarizační filtr, ten ale nemám. V případě snímku do evidence to nepovažuji za závadu.

Tolik v kostce na vysvětlenou. U fotografií [na webu](#) naleznete vždy krátký komentář. Pokud by byly další dotazy, klidně pište, třebaš budou natolik věcné, že je do článku dodatečně zakomponuji. Za spolupráci velmi děkuji kolegům Michalovi Kutymu a [Jirkovi Zlámalovi](#). Níže ještě pár užitečných odkazů.

- [Hloubka ostrosti \(Wikipedie\)](#)
- [Aplikace Helicon Focus apod.](#)
- [Fotoškola na ŽelPage](#)